

Grote Bickersstraat 76
1013 KS Amsterdam

Postbus 1903
1000 BX Amsterdam

tel 020 522 59 99
e-mail info@veldkamp.net
www.veldkamp.net

COB-focusgroepen vierde kwartaal 2014

Amsterdam

Judith ter Berg en Yolanda Schothorst

oktober 2014

Projectnummer: P5993

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Onderzoeksverantwoording	2
2.1	Opzet en uitvoering van het onderzoek	2
2.2	Interpretatie rapportage	3
3	Resultaten	4
3.1	Impressie van de gesprekken	4
3.2	Hoe gaat het met Nederland?	5
3.3	Beantwoording vragen uit het kwantitatieve onderzoek	11
3.4	Decentralisaties in het sociale domein, meer specifiek de Wmo	14
3.5	Lessen uit de gesprekken	22
4	Conclusies	25
	Bijlage 1 Uitnodigingsbrief	
	Bijlage 2 Overzicht deelnemers	
	Bijlage 3 Gesprekspuntenlijst	

1 Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) voert sinds 2007 het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) uit. Dit onderzoek heeft tot doel ontwikkelingen in persoonlijke en maatschappelijke zorgen van Nederlanders te volgen en te analyseren. Door middel van kwartaal-enquêtes en verdiepend kwalitatief onderzoek worden ontwikkelingen in perspectieven van burgers gevolgd.

Het kwalitatieve onderzoek werd van 2008 tot en met 2012 elk kwartaal uitgevoerd door de onderzoeksbureaus Veldkamp en Ferro Explore. Sinds 2013 worden er in het tweede en vierde kwartaal groeps gesprekken uitgevoerd door Veldkamp en Ruigrok NetPanel.

De algemene onderzoeksvragen voor de groeps gesprekken zijn door het SCP als volgt geformuleerd:

- Wat zijn de maatschappelijke zorgen van Nederlanders?
- Hoe moeten bepaalde onderzoeksresultaten uit het kwantitatieve onderzoek worden geïnterpreteerd en verklaard?

Naast deze telkens terugkerende onderzoeksvragen wordt elk half jaar op basis van actuele maatschappelijke ontwikkelingen een aantal specifieke onderzoeksvragen toegevoegd.

In het vierde kwartaal 2014 heeft Veldkamp twee gesprekken in Amsterdam voor haar rekening genomen. Het volgende thema is aan de orde gesteld:

- decentralisaties in het sociale domein, meer specifiek de Wmo

Dit rapport beschrijft de onderzoeksresultaten van de twee groeps gesprekken die Veldkamp op 14 oktober 2014 heeft uitgevoerd. Hoofdstuk 2 geeft een verantwoording van de opzet en de uitvoering van het onderzoek. In hoofdstuk 3 wordt allereerst de visie van de deelnemers op de stand van zaken in de Nederlandse samenleving beschreven. Vervolgens gaan we in op de reacties van deelnemers op een aantal vragen uit het kwantitatieve onderzoek. Het thema 'decentralisaties in het sociale domein, specifiek de Wmo' wordt daarna uitgebreid beschreven. Hoofdstuk 4 vat de belangrijkste bevindingen samen.

---

2 Onderzoeksverantwoording

2.1 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Veldkamp heeft op 14 oktober 2014 twee groepsgesprekken in Amsterdam gevoerd. In overleg met het SCP is besloten om de groepen in te delen naar leeftijd, vanuit de verwachting dat leeftijd een onderscheidende factor is bij het praten over decentralisaties in het sociale domein. Het volgende steekproefdesign is gehanteerd voor de samenstelling van de groepen:

- groep 1: mannen en vrouwen, 50 – 75 jaar, middelbaar opgeleid (tot en met HBO);
- groep 2: mannen en vrouwen, 18 – 49 jaar, middelbaar geleid (tot en met HBO).

Er is gekozen voor enige homogeniteit in opleidingsniveau (accent op MBO) om te voorkomen dat hogeropgeleide deelnemers het gesprek zouden gaan domineren.

De selectie van de deelnemers is uitgevoerd via het panel van ons zusterbedrijf (TNS NIPObase). Uit het panel is een gestratificeerde steekproef getrokken waarbij geselecteerd is op woonplaats en spreiding is aangebracht naar leeftijd, sekse en opleidingsniveau. Een willekeurige selectie van relevante panelleden uit de regio Amsterdam kreeg per e-mail een uitnodiging voor deelname aan het onderzoek (zie bijlage 1). In totaal stuurden we 800 uitnodigingen waarop 59 panelleden positief reageerden. De respons is daarmee 7 procent (gebruikelijk voor dit type uitnodigingen). Met inachtneming van de criteria ten aanzien van leeftijd, geslacht en dagelijkse bezigheden is een selectie gemaakt.

In totaal hebben 16 personen deelgenomen aan de gesprekken: in beide groepen waren acht personen aanwezig. Een overzicht van de achtergrondgegevens van de deelnemers is opgenomen in bijlage 2.

De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een gesprekspuntenlijst die in overleg met het SCP is opgesteld (zie bijlage 3). Beide gesprekken hebben twee uur in beslag genomen.

De groepsgesprekken zijn gevoerd op onze onderzoekslocatie in Amsterdam. Onderzoekers van het SCP hebben de gesprekken in een andere ruimte simultaan gevolgd via een gesloten tv-circuit.

2.2 Interpretatie rapportage

Kwalitatief onderzoek stelt ons in staat inzicht te verkrijgen in opvattingen van mensen en de achterliggende verklaringen daarvan. Deze vorm van onderzoek is open en exploratief en gaat uit van wat de deelnemers zelf ter sprake brengen. Bij kwalitatief onderzoek gaat het om het beschrijven van de diversiteit aan opvattingen en niet om de frequentie waarmee bepaalde uitspraken worden gedaan.

De resultaten uit dit kwalitatieve onderzoek zijn niet generaliseerbaar naar zoals zij voorkomen in de samenleving. Wel geven ze een beeld van de opvattingen die leven over de onderscheiden thema's. Opgenomen citaten dienen ter illustratie; de citaten van deelnemers zijn cursief en door dubbele aanhalingstekens aangegeven.

---

3 Resultaten

3.1 Impressie van de gesprekken

In oktober 2014 zijn de groepen verdeeld naar leeftijd; er is een gesprek gevoerd met jongere deelnemers (18 t/m 49 jaar) en een gesprek met ouderen (50 plus). Voor de leesbaarheid hebben we het in het rapport over de 'jongere groep' c.q. jongere deelnemers versus de 'oudere groep' c.q. oudere deelnemers.

In beide groepen zijn de diverse onderwerpen aanleiding voor een geanimeerd gesprek. Men is geïnteresseerd in elkaar en haakt in op zaken die door gesprekspartners naar voren worden gebracht. Er is met andere woorden open oog en oor voor elkaar. Slechts een enkeling moet worden uitgenodigd zijn of haar mening te geven; over het algemeen komen de meeste deelnemers uit zichzelf met hun inbreng. Ervaringen met bepaalde onderwerpen (zelf negatieve omgangsvormen meegemaakt, zelf te maken met zorg voor zieke partner/moeder) leiden wel tot een initiatiefrijkere opstelling in de groep. Van de oudere deelnemers zijn de vijftigers en een zestiger werkzaam, al dan niet parttime en een van hen heeft een nog thuiswonend kind. De vijfenzestigplussers zijn gepensioneerd, maar ook zij zijn actief als mantelzorger (van partner), als grootouder, sportend, cultureel (film-, museumbezoek). De jongere deelnemers hebben een relatie en/of gezin (alle kinderen zijn nog thuiswonend), vrijwel allemaal hebben ze een baan.

De stemming over de samenleving is in beide groepen negatief getint. In het gesprek valt op dat oudere deelnemers zich vooral zorgen maken over een verminderd sociaal klimaat in Nederland en zijdelings de uitvloeisels van de crisis benoemen als oorzaken voor de negatieve ontwikkeling. Jongere deelnemers komen van het begin af aan met meer redenen aanzetten voor de negatieve stemming en deze zijn ook diverser van aard; deze betreffen zowel verminderde omgangsvormen als andere maatschappelijke ontwikkelingen die ze signaleren.

In beide groepen heeft men het over 'vroeger' toen alles minder negatief was. Zelfs een begin twintiger ziet verschillen tussen nu en 'vroeger'. 'Vroeger' is voor de één vijf tot tien jaar geleden terwijl het voor de ander wel veertig tot vijftig jaar geleden is. Men refereert vaak aan de tijd waarin men zelf opgroeide tot volwassene.

De invloed van leeftijd blijkt vooral terug te zien in de wijze waarop men zich uitlaat over het thema. Bij de jongeren is merkbaar dat het thema 'decentralisatie in het sociale domein' wat verder van hen afstaat. Ze hebben minder ervaring met zorgbehoevendheid om zich heen en dat vertaalt zich in een wat afstandelijker toon.

3.2 Hoe gaat het met Nederland?

Gaat het in Nederland de goede of de verkeerde kant op?

De deelnemers is gevraagd te kiezen uit een witte en een grijze kaart om uit te drukken of het in het algemeen de goede kant (= wit) respectievelijk de slechte kant (= grijs) op gaat met de Nederlandse samenleving.

De jongere deelnemers

De jongere deelnemers zijn niet positief over de richting van de samenleving: zes deelnemers steken een grijze kaart omhoog, één deelnemer een witte en één beide kaarten.

De stemming is zo negatief omdat ze een heel scala aan negatieve tendensen signaleren. De deelnemers geven in hun beargumentering vaak verschillende redenen aan. De eerste deelnemer die het woord neemt, zet de toon hierin: *“Het is al jaren maar ik vind het steeds erger worden; vooral criminaliteit. Wat ik ook in de buurt merk; ik voel me onveilig. Had ik voorheen echt niet. Ik vind dat je echt geen cent overhoud, ze pakken al je geld af wat je verdient. Veel mensen moeten naar de voedselbank, ouderen die niet meer rond komen, bezuinigingen in de zorg.”*

De overige deelnemers wordt gevraagd naar andere redenen voor hun negatieve kijk en ze brengen onder meer onverdraagzaamheid in, verminderde tolerantie voor zwakkeren in de samenleving, racisme. Een deelnemer noteert dat onverdraagzaamheid voor hem reden is geweest van baan te veranderen. Een ander sluit zich aan bij zijn opmerking over gebrek aan verdraagzaamheid: hij vindt dat Nederland de naam een van de aller tolerantste landen te zijn niet waarmaakt. *“Waar het aan schort: tolerantie voor zwakkeren in de samenleving en racisme. De Zwarte Pietendiscussie vind ik wel een goed voorbeeld.”*

Een docent op een middelbare school vervolgt met de opmerking dat kinderen niet goed worden opgevoed en dat er een te vrijblijvende sfeer is ontstaan:

“Als opvoeder voeden we onze kinderen niet meer op. Een 6 is geweldig als je maar je best doet, maar dat is helemaal niet goed. We zijn te positief. Alles is maar positief en alles kan maar. Vrijheid van meningsuiting daar gaan mensen echt te ver in, normen en waarden verdwijnen. Ik weet niet eens meer wat respect is, zeker in deze tijd van het jaar; Sinterklaas.”

Het gesprek spitst zich toe op zijn werkveld: het onderwijs.

D4: *“Je hebt een positie dat je daaraan (red. meehelpen aan toekomst voor kinderen) kan bijdragen.”*

D6: *“Wel moeilijk in deze tijd. Ik worstel met dat alles maar positief is; zeker met ouders die het niet meer weten. Vrijwel alles is marketing en commercie; de trend is positief zijn. Je kinderen absoluut niet te hard aanpakken en overal nanny's. Als het goed is, gaat dat ook weer omdraaien.”*

Vervolgens wordt het economisch tij naar voren gebracht als een oorzaak van de verslechtering: toenemende werkloosheid en de gevolgen die gedwongen ontslag heeft op de financiële positie van mensen en op hun gemoedstoestand, werkgevers die hun (machts)positie uitbuiten. Een deelnemer vindt de samenleving ontspoord: *“Op financieel vlak dat de overheid het de mensen moeilijk maakt. En inderdaad wat <> ook zei; respect naar elkaar toe. Verlies van respect van normen en waarden. Ontspoord; de meest vreemde dingen en dan van jong tot oud;*

pedofilie op kinderdagverblijven, kinderen die elkaar neersteken op straat, wordt stoer gevonden en op internet geplaatst. Het is ontspoord. Toen ik jong was: misschien gebeurden die dingen toen ook wel maar niet in de mate waarin het nu gebeurt.”

Dit roept bij de gespreksleidster de vraag op waar mensen aan denken als ze het hebben over ‘vroeger’. Vrijwel alle deelnemers relateren dit aan hun middelbare schooltijd of adolescentie, ongeacht hun huidige leeftijd. Er ontstaat discussie of onverdraagzaamheid en incidenten vroeger daadwerkelijk minder voorkwamen of dat de aandacht ervoor groter is geworden. Dit als gevolg van een vergrote zichtbaarheid van incidenten door de opkomst van sociale media. Een weergave:

D4: *“Op mijn middelbare school heb ik meer dan genoeg van dit soort dingen meegemaakt. Zolang we daar niet over praatten; ging alles prima. Social media verandert alles; het lijkt nu alsof er meer van dat soort dingen gebeuren.”*

D7: *“Dat is zeker zo. Volgens mij is volgens cijfers criminaliteit juist gedaald terwijl alles nu zichtbaar is en mensen zich daarom onveilig voelen.”*

Degene die de witte kaart opstak voegt hier aan toe:

D3: *“Bij mij in de buurt, Vogelaarwijk, is het duidelijk verbeterd. Maar door social media overheerst het negatieve. Mijn buurt is opgeleefd en er gebeuren minder dingen. Er zijn nog wel incidenten maar het zijn INCIDENTEN.”*

De deelnemer die beide kaarten opstak, verwoordt zijn stemming als volgt: *“Ja, dat komt ook omdat alles heel erg vergroot wordt; politieke partijen die erg als one issue iets aannemen. Waardoor mensen al snel denken; het gaat niet goed en er is veel racisme. Maar om mij heen zie ik het niet zo vaak. Mensen praten vaak over wat ze horen op televisie.”*

Dit brengt het gesprek op de vraag in hoeverre deelnemers de geschetste negatieve ontwikkelingen zelf meemaken. Men draagt verschillende ervaringen aan. Een deelnemer heeft op zijn werk negatieve aandacht gekregen in verband met zijn homoseksualiteit. *“Er kwamen mensen naar mij toe op het werk; die zeiden dat ik van de verkeerde soort was en dat ik dood moest. Dat was duidelijke kost daar. En toen kwam de leidinggevende naar mij toe om te zeggen dat ik me meer moest aanpassen aan hun, me minder als homo moest gedragen. Dat was reden om weg te gaan bij mijn werk.”*

Een ander: *“Mensen maken in de supermarkt ruzie met elkaar om niets. Honden worden bekogeld. Van al dat soort dingen.”*

Iemand stelt dat je de neiging krijgt om je ervoor af te sluiten en te denken *“zolang het mij en mijn familie maar niet treft.”*

Sinds wanneer doen dit soort zaken zich voor? Men blijft op het standpunt staan dat dat de tijd na de eigen jeugd is. De een ziet de opkomst van internet als grote boosdoener, de docent in het gezelschap haalt het gebrek aan opvoeding aan als slechte invloed. Hij geeft ter nuancering aan dat veel mensen in een moeilijke situatie zitten en dat dat ten koste gaat van aandacht voor kinderen: *“Grootste laag van de samenleving, één of twee ouders. De meeste mensen moeten heel veel uren maken in een week. Ik ben docent, dus heb het niet slecht, ik ben op tijd thuis voor de kids. Kinderen van mijn klas, die moeten koken thuis voor broertjes etc. etc., kids die weken niet op school zijn omdat ze moeten werken. Groot gedeelte heeft te weinig geld.”*

Desgevraagd zien sommigen de hoge werkloosheid ook terug in de eigen omgeving: *“Ik zie het bij vrienden en kennissen; mensen die hun baan verliezen en een jaar thuiszitten.”*

Er wordt consequent onderscheid gemaakt tussen de eigen situatie die men vaak als vrij goed bestempelt en de situatie om zich heen. Men stelt zich vrij genuanceerd op. Een jonge vrouw hierover: *“Persoonlijk moet ik zeggen dat ik niet zoveel te klagen heb. Klein: op de stoep fietsen, niet opstaan als er ouderen in de tram komen. Vluchtelingen hier die op straat zwerven, daar maak ik me druk om. Ik vond het vroeger leuk om reacties bij nieuwsberichten te lezen; ik doe dat niet meer want ik maak me er zoooo boos om. Je kunt het niet zien als gemiddelde Nederlander. De dingen die mensen roepen... Ikzelf heb niets te klagen. Ik ga zelf naar vluchtelingen toe dus ik weet hun situatie; dat is wel persoonlijk meegemaakt.”*

De oudere deelnemers

De oudere deelnemers zijn op één deelnemer na van mening dat het de verkeerde kant opgaat met de Nederlandse samenleving. De voornaamste reden hiervoor is volgens hen gelegen in het verminderde sociale klimaat in Nederland dat zich uit in een verminderde saamhorigheid, verharding, stress, dominantie van het ‘ik’ gevoel.

Er wordt afgetrapt door een vrouw die allereerst haar grijze kaart relateert met de opmerking dat ‘we’ het goed hebben, maar dat er wel sprake is van een financiële teruggang: *“Het is voor mij niet helemaal grijs; uiteindelijk hebben we het allemaal goed met zijn allen. Het wordt allemaal minder, in wezen alles. Vooral ons inkomen, waar we allemaal erg aan vast zitten, wordt minder.”*

Een ander brengt de discussie op de teruggang in het sociale klimaat en roert daarbij gelijk de multiculturele samenleving, egocentrisme en verminderde saamhorigheid aan. *“Ik vind de samenleving minder worden, tolerantie onderling. Komt ook door alle culturen. Mensen zijn helemaal op IK ingesteld. Ook in werk. In alles. Ik vind het allemaal minder worden. De saamhorigheid onderling, in je buurt, publiek waarmee je omgaat.”*

Desgevraagd geven andere deelnemers aan zich hierin te herkennen en gaan ze er verder op in.

D7: *“Ik vind dat samenleving verhardt; mensen stellen steeds meer eisen. Soms eisen dat je denkt: hoe kom je erop, ook de toonzetting. Ik merk het in mijn werk. Ik doe gelukkig geen telefoon; collega’s zie ik soms met tranen weglopen vanwege de toon van klanten. Merk ik ook in winkels: mensen duwen elkaar opzij, gunnen elkaar minder. De verharding komt ook vanuit de IK.”*

D5: *“Stress, alles wordt gekort, mensen doen werk voor drie personen in hun eentje. Alles wordt afgeknepen.”*

D3: *“Argumenten die ik al gehoord heb, groot deel mee eens. Vooral de verharding; ieder voor zich. Minder oog voor een ander. Dat vind ik wat er het meeste inhakt.”*

Op de vraag in hoeverre men ook andere redenen ziet voor de negatieve tendens in de samenleving, komt het gesprek op de invloed van technologie en dan specifiek het gebruik van mobieltjes; dit zou leiden tot een verminderde aandacht van ouders voor hun kinderen. *“Het begint toch als je klein bent die opvoeding!”*

Een ander roert de intolerantie aan rondom religie, die onder meer beveiligingsmaatregelen rondom gebouwen tot gevolg heeft en ertoe leidt dat mensen en sommige geloofsgroepen zich

onveilig gaan voelen. Deze intolerantie en gevoelens van onveiligheid blijkt bij meerderen te leven en er wordt een verband gezocht met het leven in een democratie en de vrijheid van meningsuiting.

D7: *“Vooral de Joodse gemeenschap; dat ze nu zo bang zijn. Dat ze niet meer herkenbaar zijn, dat vind ik triest.”*

D5: *“Oudere mensen, jonge mensen ook! Angst op straat, je voelt je niet meer veilig.”*

D1: *“Zou in deze democratie juist moeten gelden; dat je je veilig voelt. Je mag alles en alles zeggen.”*

D6: *“Als je alles mag zeggen, vraag je om problemen.”*

D5: *“De verkeerde mensen doen dat.”*

En uiteindelijk komt het gesprek weer terug op de korte lontjes van mensen en de misstanden die hiervan een gevolg zijn. Een deelnemster vat het samen als ‘de verharding’ van de samenleving, waarbij ze aandacht vraagt hoe we dit tij kunnen keren.

De voorgelegde negatieve veranderingen worden afgezet tegen ervaringen die men heeft in de eigen jeugd. Er wordt naar voren gebracht dat er minder respect is voor gezag (de politie), dat politie zelf minder gezag uitstraalt en dat mensen mondiger zijn geworden.

Gevraagd naar de mate waarin de negatieve tendensen gebaseerd zijn op eigen ervaringen of meer op berichtgeving uit de media, verhalen van anderen, laten de deelnemers weten dit grotendeels zelf mee te maken. Ze dragen voorbeelden aan uit het eigen leven die voornamelijk te maken hebben met asociaal gedrag in de buurt/flat:

D7: *“Ik woon in een flat in Noord, hebben we gekocht; is een ontzettende mix. Onder ons wordt steeds vuilnis naar beneden gegooid. Steeds gebeld met reinigingsdienst. Nu hebben we briefje opgehangen; het helpt niet.”*

G; Zorg voor eigen woonomgeving?

D7: *“Nee. Zijn er maar een paar. Van 88 woningen, als het er drie zijn is het veel. Graffiti... We hebben heel erg gekeken wat voor bekleding we zouden doen...”*

D8: *“Zo hufteerproof mogelijk.”*

D7: *“Ja!”*

D1: *“Heel herkenbaar, wij hebben een appartement in Osdorp gekocht. De lift wordt continu gesloopt. Huismeester heeft een keurig briefje opgehangen; willen jullie rekening houden hiermee. Twee dagen later; lift he-le-maal gesloopt. Bedieningspaneel eruit, spiegels kapot, dak gesloopt.”*

Op de vraag van de gespreksleider of omgangsvormen nou het meest bepalend zijn voor de richting van de samenleving, is er een deelnemer die het wat verbreedt en omstandigheden van sommige mensen aanvoert als de bron van de ellende: *“Slechte omstandigheden begint het mee; ouders hebben geen werk, kinderen hebben geen werk, gaan niet naar school want daar wordt niet op gelet. Hele grote vrijheid, waarden en normen kennen ze niet. Steeds meer in de criminaliteit.”*

Degene die als enige een positieve houding innam ten opzichte van de richting van de samenleving, stelt dat hij de tot nog toe naar voren gebrachte ontwikkelingen eveneens ziet maar hij vindt dat de samenleving verandert, niet zozeer verslechtert. *“Als ik kijk naar groter verband: alles verandert. Hoe het vroeger ging, want dat is referentie, het gaat volgens mij anders. Ik heb*

niet het gevoel dat het heel slecht gaat. Hoe Nederland georganiseerd is, qua politiek en qua vrijheid en inkomen, dan heb ik het vroeger wel slechter gezien. Vroeger als je het niet goed deed, kon je klap voor je kop krijgen. Thuis kreeg ik er nog een als ik er op school al een had gekregen. Dat is veranderd. Als dat nu gebeurt, heb je wat uit te leggen. Het is ANDERS. Ik vind het niet per definitie slechter.”

Zijn verklaring voor de positieve ontwikkeling van de samenleving is gelegen in de vergelijking van Nederland met andere landen: *Als ik kijk naar levensstandaarden en wat wij voor elkaar hebben: als je het vergelijkt: we leven allemaal met elkaar in een fijn land.”*

Men is het deels eens met zijn stellingname. Het roept wel discussie op over het verschil tussen persoonlijke omstandigheden en de richting in de samenleving. Een paar deelnemers geven aan zeer gelukkig te zijn in het privéleven, maar dit niet te kunnen doorvertalen naar de Nederlandse samenleving:

- D7: *“Ik vergelijk nu niet Nederland met andere landen; dan zijn er zoveel aspecten dat Nederland het beter heeft.”*
- D1: *“Als ik een grijze kaart ophoud, gaat het ook niet om mijn persoonlijke situatie. Ik ben nog steeds gelukkig getrouwd, wolk van kleinzoon, ik kan redelijk financieel goed leven. GRIJS gaat over de samenleving om mij heen; ik werk in de zorg, soms is het in en in triest. Als je een blinde begeleid wiens blindengeleidenhond in elkaar getrapt is door Noord- Afrikanen, vraag ik mij af waar het heen gaat.”*
- D2: *“Ik zie veranderingen wel, maar niet iedere verandering is in mijn ogen slechter. Deze aspecten zijn er wel. Ik heb er weinig last van dat we met verschillende nationaliteiten samenwonen. Wij zijn goed in staat naast elkaar en niet met elkaar te leven; sowieso in een stad; in mijn geval is niet zo veel veranderd. In Amsterdam nooit dorpsgevoel gehad.”*
- D5: *“Amsterdam heeft altijd open gestaan voor andere culturen.”*
- D2: *“Ik heb nooit geweten wie mijn hele straat was.”*

Het gesprek komt vervolgens op de rol van de media; men is vrij eensgezind van mening dat de media vooral aandacht hebben voor negatieve gebeurtenissen en dat dit bijdraagt aan een negatieve kijk.

Het kabinet

De reacties op het kabinet zijn in beide groepen overwegend negatief. Kwalificaties die het kabinet krijgt toegedicht zijn ‘afbreekpolitiek’, ‘treurige toestand’, ‘zakkenvullers’. Ook is er teleurstelling over grote beloften voorafgaand aan de verkiezingen die niet worden nagekomen en weinig daadkracht bij het daadwerkelijk regeren.

Bij de jongeren wordt vrij uitvoerig ingegaan op de ‘afbreekpolitiek’ die door het kabinet wordt gevoerd in de zin van het versoberen van allerlei voorzieningen. Ook wordt gesteld dat het kabinet zaken belooft maar deze niet waarmaakt en dat ze niet koersvast zijn. Uit hun discussie:

- D1: *“Ze zijn bezig met op elke plek dingen af te breken; polissen duurder, eigen bijdrage hoger, belastingen doen ze net alsof ze ze verlagen maar ze gooien ze omhoog. Recessie aangegrepen om heel veel dingen die opgebouwd waren, af te bouwen.”*

D2: *“Ik denk dat ze het zelf ook niet meer weten; dat ze met handen in haar zitten. Ze kletsen en doen veel maar maken weinig waar. Ze maken je blij met een dode mus. Toch weer minima en mensen die het krap hebben worden gepakt.”*

D3: *“Ik vind het de laatste jaren steeds zwakker worden. Maar ik ben het ermee eens dat ze niet meer weten wat ze moeten doen. Zwakker; het houdt voor hen op een gegeven moment ook op en moeten ze schuiven.”*

D1: *“Dan moet je niet de politiek in gaan.”*

Vervolgens wordt verder ingegaan op de ‘foute’ prioriteiten van het kabinet waarin hulp aan het buitenland boven binnenlandse politiek lijkt te gaan, terwijl de vooruitzichten van mensen op pensioengebied en de zorg verslechteren. Naar aanleiding van opmerkingen over het doen van loze beloften, geeft een jonge deelneemster tegengas: *“Ik vind het wel moeilijk. Wat ik wel hoor: ze hebben die slogans en speerpunten in verkiezingstijd maar in een kabinet komt daar niets meer van terecht, maar ik vind dat logisch; coalitie is samenwerken. Helemaal nu PvdA en VVD zover uit elkaar liggen; je kunt wel roepen maar als je gaat samenwerken moet je toch water bij de wijn doen.”*

Ook de oudere deelnemers zijn niet positief over het kabinet. Een vrouw maakt zich zorgen over de groter wordende tegenstelling tussen ‘rijk en arm’. Een ander spitst zijn kritiek toe op de persoon Rutte: *“Vroeger zei je: je hebt mannen en potloden. Ik vind onze premier meer een potlood dan een man.”* Samson moet het eveneens ontgelden. De discussie gaat vervolgens in op politici in het algemeen.

D8: *“Ik zie het gewoon als zakkenvullers. Voor de verkiezingen beloven ze van alles. Als ze allemaal op hun plek zitten, denken ze ‘jullie bekijken het maar’. Of je nu Jantje, Pietje of Klaasje neerzet; er verandert niets. Voor mij is het hetzelfde. Kwartje van Kok ook beloofd dat we dat terug krijgen; niet dus.”*

G; Het blijft maar zuur hoor ik. Andere dingen?

D6: *“Wat ik vooral erg is, dat politici fouten maken maar er niet voor gestraft worden. Hij krijgt wel weer een nieuwe baan. Als je dat in bedrijfsleven doet, ben je niet meer welkom.”*

D5: *“Krijgen ze heel grote bonussen mee.”*

D6: *“Dat wordt steeds erger.”*

D5: *“Dat is graai cultuur.”*

Een paar mensen noemen maatregelen van het kabinet waar ze het niet mee eens zijn. Zo komt spontaan de decentralisatie naar voren: *“Minder goed; overhevelen van alle subsidies naar de gemeentes. Dat er nu zoveel verschillen komen tussen gemeenten; de een vergoedt alles, de ander niets. Zoveel verschillen in waar je woont. Vind ik heel slecht!”*

De deelnemers vinden het een stuk moeilijker om dingen te noemen die het kabinet in hun ogen goed doet. De verleiding blijkt groot om dan toch weer de ‘missers’ te noemen, mogelijk positieve punten worden snel voorzien van kritische kanttekeningen. Deze zaken worden na enig nadenken genoemd:

- afwikkeling van vliegtuigramp: Rutte en Timmermans goed opgetreden (maar: Timmermans weg, carrière gaat voor)
- het begrotingstekort is wat teruggedrongen (maar: ten koste van ...)
- stimuleren van meer ‘groen’ beleid: milieu akkoord, meer biologisch voedsel in de winkel (maar: komt niet van de grond, mondjesmaat)

- regelgeving is duidelijk
- goede infrastructuur
- goed in snelwegen bouwen (maar: langzaam)
- hervorming in zorg goed idee voor efficiencyverbetering (maar: invoering te snel)
- veel nieuwe kleinere bejaardencentra

3.3 Beantwoording vragen uit het kwantitatieve onderzoek

Vervolgens is in de gesprekken aandacht besteed aan twee stellingen afkomstig uit het kwantitatieve onderzoek. Doelstelling hiervan is om meer inzicht te verkrijgen in de wijze waarop men de stellingen opvat. Respondenten hebben allereerst de vragen individueel beantwoord en zijn er vervolgens met elkaar over in gesprek gegaan. Het gaat om de stellingen:

- Nederland moet deelnemen aan militaire missies als de internationale gemeenschap daarom vraagt.
- De Nederlandse regering moet zich minder richten op het buitenland en meer op de problemen in eigen land.

De beantwoording van de eerste stelling is als volgt:

Stelling 1: Nederland moet deelnemen aan militaire missies als de internationale gemeenschap daarom vraagt

	zeer on- eens	oneens	neutraal	eens	zeer eens	ik weet het niet
jongeren (18-49 jaar)	-	1	4	3	-	-
ouderen (50-70 jaar)	-	2	3	2	-	1

Zeven van de 16 deelnemers nemen een neutrale positie in, drie zijn het er mee oneens, vijf zijn het er mee eens en een deelnemer weet het niet. Wat beweegt mensen tot hun keuze? Degenen die zich in de stelling kunnen vinden, motiveren dit vanuit de opvatting dat deelname aan missies wordt ingegeven door het lidmaatschap van de NAVO. In de woorden van een oudere deelnemer: *“Had je geen lid van de raad moeten worden; als je lid wordt en het gevraagd wordt, moet je het doen. Hangt af en moet in proporties; hoe groot Nederland is. Het is deels eigenbelang maar zoals nu, met opmars van IS, moet eigenlijk iedereen aan mee gaan doen want het is gewoon een groot gevaar.”* Een jongere deelnemer is het eens met de stelling, omdat je je als land niet geïsoleerd kunt opstellen: *“Ik twijfelde heel erg, maar ik denk ook vooral dat de wereld zoveel kleiner is geworden dat je niet meer in eilandjes kunt denken, alles staat met elkaar in relatie.”*

Vrijwel iedereen – ongeacht de stellingname - heeft echter nuanceringsin te brengen. Want, zo blijkt: deelname aan missies wordt afhankelijk gesteld van een aantal voorwaarden. De in-

breng van Nederland moet proportioneel zijn, in verhouding tot het feit dat Nederland een klein land is. Verder moet per missie worden afgewogen of deelname wenselijk is. Want de ene dreiging (zoals IS) is de andere niet. *“Hangt van missie af. Zoals land binnenvallen en onder mom dictator verdrijven en alle ellende die daaruit voorkomt; absoluut niet. Maar zoals dreiging van IS; daar moeten we wel ingrijpen.”* In beide groepen lijkt steun aanwezig voor de deelname van Nederland aan de missie tegen IS.

Ook dient rekening te worden gehouden met de risico's die worden gelopen door deelname, zowel binnenslands als voor de betrokken militairen.

“Ik heb neutraal gezegd; eerst moet afgegeven worden welke risico's genomen worden die je als klein land neemt. Prima als ze meedoen maar eerst risico afwegen. Amerika is enorme grootmacht, dat jij je militairen zegt; niet meer in kledij in trein zitten omdat je deelneemt aan missie, dan denk ik... je moet eraan meedoen aan één kant, maar je brengt mensen in gevaar.”
“Ik heb oneens. Je moet de risico's afwegen van de jongens die ze lopen. Ze kiezen vrijwillig maar het is geen pretje. Bij ons is onze zoon gelukkig uit Bosnië teruggekomen.”

Een tegenstander van de stelling is van mening dat er voor alles voor- en nadelen kunnen worden bedacht, maar hij zet vraagtekens bij de motivaties die volgens hem gekleurd zijn en snel richting 'propaganda' gaan. *“Maar alles wat wij weten is ook propaganda, of missie wel of niet goed is, vraag het eens aan de tegenpartij. Als ik het mag zeggen: bemoei je nergens mee en zorg dat Nederland veilig is en blijft.”*

Als laatste argument wordt ingebracht dat het afhangt van wie het verzoek tot hulp afkomstig is.

De beantwoording van de tweede stelling is als volgt:

Stelling 2: De Nederlandse regering moet zich minder richten op het buitenland en meer op de problemen in eigen land

	zeer oneens	oneens	Neutraal	eens	zeer eens	ik weet het niet
jongeren (18-49 jaar)	-	3	1	3	1	-
ouderen (50-70 jaar)	-	1	1	3	3	-

Het merendeel van de deelnemers kan zich vinden in deze stelling, de oudere deelnemers het meest nadrukkelijk. Opvallend is dat men vooral denkt aan Europa en de EU.

Waarom vindt men dat de Nederlandse regering zich minder op het buitenland en meer op het binnenland moet richten?

In de ouderengroep worden verschillende voorbeelden aangehaald die moeten verduidelijken dat het in Nederland steeds slechter gaat: opkomst van voedselbanken, bezuinigingen in de zorg, verhoging van de pensioenleeftijd. De aandacht van de regering gaat naar hun zin te veel

richting Griekenland. Enig eigenbelang is hen niet vreemd, want een paar van hen hadden gerekend op een vroegtijdige pensioenleeftijd: *“Destijds ben ik bij GVB begonnen en dacht: lekker met 60 eruit.”*

Met name de bijdragen in het kader van de steun van de EU aan Griekenland blijken een doorn in het oog:

D4: *“Bijvoorbeeld hoeveel geld is er naar Griekenland gegaan, dat moest ook wel maar er werd maar gepompt en gepompt; ze hebben het toch zelf gedaan.”*

D1: *“Vind ik ook!”*

D4: *“Gaan ze daar wel met hun 55^e met pensioen.”*

D8: *“En moeten wij beknibbelen.”*

D4: *“Zij hebben altijd zon!”*

D6: *“Ik heb gewerkt in Griekeland; zij besodemieteren de boel want ze denken ‘we zitten bij de EU’, dat is echt waar. Daar is nooit aandacht aan geschonken. Er had eerder ingegrepen moeten worden; als je je niet aan de regels houdt.”*

Bij de jongere groep komt eveneens de steun aan Griekenland als negatief voorbeeld naar voren. Er ontstaat discussie over de vraag in hoeverre het terecht is dat Europa zo'n belangrijke rol heeft.

D6: *“Ik vind 'm lastig. Want eigenlijk ben ik ook oneens; ook weer die politiek. Zij doen het zo laten overkomen alsof we zonder Europa het niet reddend. Ook naar Griekenland; als we het niet doen ‘dan wordt het echt heel erg’. Ik vraag me af in hoeverre we echt zelfstandig zijn, volgens mij wordt dat steeds minder. Ik denk niet dat we echt een keuze hebben.”*

D1: *“We zijn één groot exportland; wat moeten we zonder.”*

D3: *“Ik heb het gevoel dat heel vaak Europa voor Nederland gaat.”*

Zorgen over de wereld

In hoeverre maakt men zich zorgen over de situatie in de wereld? En waar denkt men dan aan? De situatie in wereld wordt met het nodige pessimisme bekeken, maar het is niet zo dat men het onderwerp aangrijpt om allerlei zorgen te ventileren. Men stelt zich redelijk terughoudend op. IS is dominant in de beeldvorming en de extremisten binnen de Islam. Maar er zijn ook andere zorgen: een jongere deelnemer (zelf homo) vindt de homohaat in Rusland zorgwekkend, een oudere deelnemer maakt zich zorgen over klimaatverandering en de gevolgen ervan voor de niet-westerse landen.

Sommige deelnemers maken zich zorgen dat de strijd tegen IS gevolgen zal hebben voor de binnenlandse situatie:

“Oorlog. Ja, echt. Ik ben bang dat het helemaal uit de hand kan lopen. Als Nederland z'n deelname gaat leveren, ben je zo al betrokken. In Nederland heb je ook aanhangers en dat kan hier ook volledig misgaan; de bestrijding tegen de IS. Ik maak me daar wel zorgen om. Ik vind het echt eng.”

“Ik denk dat onze generatie grote kans maakt om een derde Wereldoorlog mee te maken; wat <> zegt, ik heb idee van extremistische islam, dat dat vroeg of laat wordt bijgestaan door Chinezen; daar kun je niet tegenop.”

In beide groepen is IS maatgevend in het doorpraten over zorgen die in Nederland gevolgen kunnen hebben. Er wordt gesproken over aanhangers van IS die vanuit Nederland naar Syrië vertrekken, maar ook de angst voor terroristische aanslagen in Nederland speelt bij sommigen.

De jongere deelnemers hierover:

D4: *"Het is wachten tot de gevolgen komen."*

D7: *"Dat er nu mensen heen gaan van hier, dat is wat we merken."*

D1: *"De kans is er altijd."*

D3: *"Niet voor niets dat mensen niet meer in uniform in openbaarheid mogen tonen; te gek voor woorden."*

En de oudere deelnemers:

D7: *"Ik denk wel dat er aanslagen kunnen komen. Ik ben blij dat ik buiten de spits reis in Amsterdam en Utrecht; een bommetje is makkelijk geplaatst. Je merkt dat er veel radicalisering is. Ze zijn niet meer herkenbaar; ze lopen niet meer in een jurk."*

G; Maken jullie je zorgen om aanslagen in Nederland?

D7: *"Ja."*

D4: *"Ik heb het zelf niet zo maar hoor wel om mij heen; mensen die niet meer met metro durven bijvoorbeeld. Ik had er niet over nagedacht."*

Het is echter niet zo dat de zorgen voor iedereen spelen. Bij de oudere deelnemers wordt het risico dat het echt oorlog wordt in Nederland (naar aanleiding van opmerking van een van de deelnemers) laag ingeschat. Het zal zich meer in de conflictgebieden afspeelen. Maar terroristische aanslagen worden niet uitgesloten.

In beide groepen wordt vervolgens ter relativering naar voren gebracht dat het nieuws over gebeurtenissen in de wereld ervoor zorgt dat je alles meekrijgt en dat dat de zorgen kan aanwakkeren. Een jongere hierover: *"Ik heb het idee dat hoeveelheden oorlog niet is toegenomen maar we zien nu alles. Er is niet meer oorlog dan 100 jaar geleden."*

Een oudere: *"Het zal zo'n vaart niet lopen. We hebben het over brandhaarden; de wereld staat al heel lang in brand om het zo te zeggen. Ik heb veel meer wat <> zei; je krijgt zoveel informatie, meestal negatief. Je wordt overspoeld met informatie, waar ik vroeger niet van wist. Als je de koppen leest; er verandert niet zoveel. Ik heb nog geen aanslag meegemaakt. Behalve het vliegtuig dat naar beneden is gehaald."*

3.4 Decentralisaties in het sociale domein, meer specifiek de Wmo

Ter introductie van het verdiepende thema is de deelnemers verteld dat er met hen zou worden ingegaan op 'overheveling van taken van de landelijke overheid naar de gemeenten'. Allereerst is hen gevraagd aan te geven welke verwachtingen en associaties deze decentralisatie bij hen oproept.

Verwachtingen t.a.v. decentralisatie taken landelijke overheid naar de gemeenten

---

Jongere groep	Oudere groep
Zorg	Bekende beweging uit bedrijfsleven
Veiligheid	Voor sommige zaken goed, andere minder
Werkgelegenheid lokaal (arbeidsparticipatie)	Voorwaarde: moet goed geregeld worden
Belastingen, hondenbelasting	Efficiënter werken -> minder lijnen, dichterbij
Eilandjes	Minder werkgelegenheid
Vergroten van gemeenten	Krijgen grote gemeenten meer geld per inwoner dan kleine gemeenten? Hoe wordt het geld verdeeld?
Infrastructuur en regelgeving aanpassen	Minder geld naar gemeenten dan nu landelijk beschikbaar
Huisvesting-> gedwongen verhuizen door stop vergoedingen	Krijgt kwaliteitsverschil tussen gemeenten
Tijdnood bij de gemeenten voor aanpassingen	Geen thuiszorg meer
Andere geldstromen	Goedkoopste aanbieders winnen
bezuinigingen	Verschillende prijzen per gemeente voor paspoort, begrafenis e.d.?
Versobering van diensten	Terreinen: cultuur, zorg, uitkeringen
Kinderen van speciaal onderwijs naar gewoon onderwijs	
Minder subsidies (cultuur, van alles)	

Er wordt een heel scala aan verwachtingen en vragen naar voren gebracht, waaruit blijkt dat de deelnemers op het goede spoor zitten. Deels heeft men er al van gehoord uit de media. Alom leeft het idee dat decentralisatie van taken naar gemeenten gelijk staat aan bezuinigingen, want er zal minder geld naar de gemeenten gaan.

Waarover maakt men zich zorgen bij deze decentralisatie?

In de jongere groep maakt een deelnemer zich zorgen over de overgang van kinderen uit het speciaal onderwijs naar het reguliere onderwijs. Hij heeft zelf een verleden in het speciaal onderwijs en hij is bang dat kinderen het niet gaan redden: *“Dankzij speciaal onderwijs en alle extra hulp heb ik het wel gered. Heel veel mensen hebben speciaal onderwijs nodig en moeten er nu zes keer zo hard aan trekken.”* Een ander valt hem bij en zegt dat de onderwijsassistent is verdwenen van school, terwijl deze een belangrijke functie had voor kinderen met een rugzakje. Iemand maakt zich zorgen over verschillen die zullen ontstaan tussen gemeenten: *“Zo’n vrouw bij EenVandaag, die subsidie kreeg voor huishulp en die kwam te vervallen of werd minder. Daardoor was ze gedwongen te verhuizen naar een andere gemeente; terwijl ze al weet ik veel hoelang daar woonde met een sociale kring om haar heen. Dat er grote verschillen tussen gemeenten komen nu.”*

Verder wordt gevreesd voor versnippering van bevoegdheden van instanties/personen.

De oudere deelnemers gaan ervan uit dat gemeenten verschillende vermogensposities hebben en ze maken zich zorgen wat dat gaat betekenen voor de verdeling van gelden over verschillende posten. Ze vragen zich af welke instanties de gemeenten gaan inschakelen voor het leveren van bijvoorbeeld huishulp en wat burgers zelf moeten gaan betalen. *“Want de gemeente heeft zo’n klein budget, of in ieder geval kleiner. En hebben ze te weinig, zullen ze dat toch bij bewoners van die stad gaan halen en wordt belasting hoger.”*

De persoonlijke betrokkenheid bij de gevolgen van decentralisatie wordt vooral gevoeld bij degenen die momenteel te maken hebben met ouders en/of partners waarvoor hulp en ondersteuning via de Wmo is geregeld. Er is volgens hen al sprake van een vermindering van hulp of een verkorting van de termijn van toegezegde hulp. Een jongere deelnemer over zijn moeder: *“Mijn moeder heeft zorg en ik zie nu dat zij opnieuw gekeurd wordt: welke zorg heeft zij nog nodig in de nieuwe situatie. Er wordt gekort: ze gaat van twee keer huishoudelijke hulp per week naar één keer per week.”*

Een oudere deelnemer over zijn vrouw: *“Nog niet. Mijn vrouw heeft begeleiding en je ziet nu al dat er bezuinigd gaat worden; eerst goedkeuring tot eind juli volgend jaar, nu maar tot december. We vragen ons af wat daarna moet gebeuren. Ik moet zelf veel betalen, geen probleem gezien mijn inkomen, maar ik vraag me af hoe het verder gaat.”*

Tevens worden in beide groepen persoonlijke situaties aangehaald, waarbij deelnemers zich afvragen of deze te maken hebben met decentralisatie: een vrouw van wie de moeder van drie keer douchen in de week naar twee keer in de week gaat en een vrouw, reumapatiënte, die zich afvraagt of haar medicatie nog wel bekostigd kan worden door het ziekenhuis.

Anderen vermoeden dat decentralisatie op terreinen zal ingrijpen waar ze nu nog geen weet van hebben.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

De rest van het gesprek is gewijd aan decentralisatie van de Wmo. Allereerst is nagegaan in hoeverre de term Wmo mensen bekend in de oren klinkt. De oudere deelnemers reageren over het algemeen met meer herkenning, de jongere deelnemers hebben meer vraagtekens. Degenen die er al mee te maken hebben weten beter aan te geven wat volgens hen onder de Wmo valt.

Oudere deelnemers komen met ‘huishoudelijke hulp’, ‘rolstoel’, ‘vervoer’. De deelnemer met een zieke vrouw voegt hier aan toe: *“Professionele begeleiding, bijvoorbeeld van de Stichting niet-aangeboren hersenletsel. Is ook via de Wmo geregeld.”* Het is hen niet duidelijk of indicatiestelling voor opname in een verzorgingstehuis er ook onder valt. Degene met reuma heeft haar rolstoel via de Wmo aangevraagd. Jongere deelnemers gissen meer: *“Thuiszorg?” “Schooling.”*

De deelnemers krijgen vervolgens een A-viertje waarop staat vermeld wat per 1 januari 2015 wel onder de Wmo valt en wat niet. De oudere deelnemers lijken door het onderscheid enigszins in de war gebracht, alsof langdurige zorg en medische zorg voorheen wel onder Wmo viel. *“Waar moet je voor medische zorg naartoe?”* Een ander: *“Het wordt allemaal uitgehold. Die laatste groep viel er voorheen wel onder.”*

Ingaand op de lijst wat er wel onder de Wmo valt, is het voor de een positief dat de boodschappendienst erbij staat: *“Ik moest boodschappen doen voor mijn moeder want dat deed de thuiszorg niet meer. Daarvoor moest ik de gemeente bellen. Het verbaast me dat het er nu bij staat.”* Een ander (zelf ziekenverzorgende) vindt het positief dat er ondersteuning van mantelzorgers is bijgekomen.

Bij de jongere deelnemers blijken de genoemde voorzieningen verder van hen af te staan; ze hadden en hebben er weinig beeld van. De mogelijkheid van de logeervervoering roept verba-

zing op. En een deelnemer vindt het vreemd dat er onderscheid wordt gemaakt tussen persoonlijke verzorging of huishoudelijke hulp: *“Dat valt bij mij onder één plaatje.”*

Oordeel over decentralisatie Wmo: gemeenten eigen beleid binnen landelijke kaders

In beide groepen blijkt de mogelijkheid van het voeren van eigen beleid onmiddellijk het commentaar op te roepen dat dit kan leiden tot verschillen tussen gemeenten in voorzieningen waar je gebruik van kunt maken. Dit is een situatie die men in eerste instantie onwenselijk en oneerlijk vindt.

De jongere deelnemers:

D8: *“Krom; waarom zou je in de ene gemeente wel recht hebben op het laten doen van boodschappen en bij de andere gemeente niet.”*

D2: *“Aanpassen van de woning bijvoorbeeld; dat het bij een ander niet kan bij een bepaalde gemeente.”*

D8: *“Het lijkt mij sterk dat het verschilt.”*

D2: *“Zou ik zorgelijk vinden.”*

D1: *“Ja, nou ja... het blijft een gek iets; voor mij is het iets wat je beter gewoon landelijk kan regelen en naar behoefte uit kunt delen. Niet; gemeente heeft budget X en als de rest het niet heeft zoek je het maar uit.”*

De oudere deelnemers:

D8: *“Ik vraag mij dus af of er grote verschillen gaan ontstaan tussen de verschillende gemeentes. Bij de ene gemeente bijv. wel iemand die ramen komt lappen, en bij de ander niet.”*

G; Wat vinden anderen ervan?

D8: *“Niet goed!”*

D5: *“Nee.”*

D8: *“Verschillen die er dan komen, vind ik niet kloppen. Landelijk; ja of nee. Niet dat de ene gemeente het wel doet en de ander niet. Dan ga ik naar die gemeente verhuizen en dan is het over twee jaar weer anders.”*

D2: *“Niet elke gemeente is hetzelfde; in Amsterdam en Bussum spelen heel andere dingen. Als je kaders stelt en minimum stelt; kan voor inwoners wel heel prettig zijn.”*

D7: *“Ik denk dat het oneerlijk wordt op een gegeven moment.”*

Uit de discussie bij oudere deelnemers blijkt dat iemand vindt dat met het vaststellen van een minimumnorm de gemeenten rekening kunnen houden met regionale verschillen en dat dat positief kan uitpakken voor burgers. Zijn mening vindt niet zomaar weerklank.

Gevraagd naar de voordelen van decentralisatie van Wmo, geven de jongeren de volgende voordelen:

- meer maatwerk
- persoonlijker aanpak (maar: kan mogelijk nadeel zijn in kleinere gemeente)
- kortere lijnen
- minder bureaucratie
- snelle afhandeling

Oudere deelnemers zien als voordelen:

- meer rekening houden met situatie ter plekke (= maatwerk)

- soepeler toepassing regels, makkelijker toestemming
- grotere efficiëntie

Zeker bij de oudere deelnemers is merkbaar dat elk voordeel onmiddellijk wordt voorzien van een negatieve tegenhanger. Ook wordt de vraag gesteld of kleinere gemeenten wel voldoende capaciteit hebben om decentralisatie van de Wmo aan te kunnen.

Jongere deelnemers noemen als mogelijke nadelen van de decentralisatie:

- willekeur in toepassing regels
- gemeenten met specifieke bevolkingssamenstelling kunnen in problemen komen
- begroting wordt leidend boven de ondersteuningsbehoeften van mensen

Gevraagd naar de achterliggende reden voor de decentralisatie blijkt dat deze zowel bij jongere groep als bij ouderengroep nadrukkelijk wordt gezocht in een bezuinigingsbehoefte van de landelijke overheid. Bij de oudere deelnemers zijn er twee deelnemers die meer positieve redenen inbrengen: meer overkoepelende zorg vanuit één loket, zorg dichterbij brengen en meer rekening kunnen houden met individuele zorgbehoeften. De ziekenverzorgende: *“Er werd gezegd dat het zo is omdat gemeenten weten wat er speelt in zijn gemeente, dat het beter gesitueerd is. Men gaat ervan uit dat je zo beter op de zorgvraag kunt inspelen.”*

De jongeren brengen in eerste instantie alleen maar financiële motieven naar voren. Na doorvragen van de gespreksleider en haar inbreng van ‘maatwerk’ als mogelijke reden, reageert een aantal van hen bevestigend op die suggestie. Ze vinden het met andere woorden moeilijk om er zelf redenen voor te bedenken.

Aan de hand van een voorbeeld van een mindervalide man, wordt gevraagd op welk niveau besloten moet worden of deze man hulp moet krijgen: landelijk of gemeentelijk niveau. Waar oudere deelnemers nu unaniem kiezen voor een gemeentelijk besluit, zijn jongere deelnemers meer verdeeld en weten zij zich minder raad met deze vraag.

Oudere deelnemers vinden een besluit op gemeentelijk niveau wenselijk deels vanuit de huidige praktijk dat dit al jaren op gemeentelijk niveau wordt besloten, deels vanuit de gedachte dat de gemeente ‘dichterbij’ en ‘directer’ is. Jongere deelnemers stellen dat het mogelijk leidt tot kortere lijnen, maar er wordt aan toegevoegd dat het met de betreffende gemeente wel verkeerdt kan uitpakken: *“Het kan dat de gemeente het heeft uitgezet en ze het niet kunnen bieden.”*

Reacties op scenario's

Om een concreter beeld te geven hoe gemeenten tegemoet kunnen komen aan een zorgvraag, is de deelnemers een voorbeeld gegeven. Per groep heeft de ene helft van de groep scenario 1a te lezen gekregen, de andere helft van de groep scenario 1b.

Variant I

Scenario A

Meneer Janssen is weduwnaar en woont in gemeente A. Hij is 72 jaar en heeft een auto-ongeluk gehad waardoor hij blijvend minder valide is en moeite heeft met lopen.

Meneer Janssen heeft een gesprek gevoerd met iemand van de gemeente om te bepalen welke ondersteuning hij vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning kan krijgen om zelfredzaam te blijven.

Meneer Janssen krijgt van de gemeente een eigen scootmobiel, waarvoor hij een eigen bijdrage moet

betalen die gebaseerd is op zijn inkomen en vermogen.

Scenario B

Meneer Janssen is weduwnaar en woont in gemeente B. Hij is 72 jaar en heeft een auto-ongeluk gehad waardoor hij blijvend minder valide is en moeite heeft met lopen.

Meneer Janssen heeft een gesprek gevoerd met iemand van de gemeente om te bepalen welke ondersteuning hij vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning kan krijgen om zelfredzaam te blijven.

Meneer Janssen mag tegen een gereduceerd tarief gebruik maken van een boodschappenservice en van de Regiotaxi.

De heer Janssen krijgt in gemeente A een andere ondersteuning (scootmobiel met eigen bijdrage naar draagkracht) dan in gemeente B (gereduceerd tarief voor boodschappenservice en regiotaxi).

De jongere deelnemers vinden de oplossing in gemeente A prima en zijn het eens met de eigen bijdrage voor de scootmobiel. Degenen die gemeente B hebben gekregen, vinden de geboden oplossing ontoereikend, omdat deze minder zelfredzaamheid betekent voor de betreffende man en het onduidelijk blijft hoeveel korting wordt geboden met het gereduceerde tarief. Welk scenario heeft hun voorkeur?

D7: *"Ik ga voor A hoor."*

D3: *"Dit moet dus niet kunnen; er moet overal dezelfde beslissing eigenlijk uitkomen, je hebt overal zelfde budget."*

D7: *"Bij B is hij afhankelijk van anderen, bij A kan ie doen wat ie wil."*

D2: *"En zich in de maatschappij begeven."*

D6: *"Dat willen we uiteindelijk toch."*

Jongere deelnemers zien niet zo veel verschil tussen een landelijke aanpak of gemeentelijke aanpak: in beide situaties komt een ambtenaar de specifieke situatie bekijken en wordt deze beslissing door een persoon genomen met de kans op verschillen in de beoordelingen. Al doorpratend over verschillen tussen gemeenten komt de kostenfactor naar voren. Afhankelijk van inwonerprofiel kunnen andere keuzes worden gemaakt. *"In de ene is meer geld blijktbaar."* Het valt iemand op dat het lijkt alsof in scenario B de gemeente geen rekening houdt met de inkomenspositie van de aanvrager, waardoor een gereduceerd tarief ook nog te veel kan vragen met als nadelig gevolg dat diegene alsnog *"aan huis gekluisterd blijft zitten"*. Scenario B levert dus geen gebruiksgarantie op.

Opvallend is dat in de ouderengroep aanvankelijk beide oplossingen in eerste instantie op bijval kunnen rekenen. De scootmobiel levert zelfstandigheid op, de regiotaxi is handig als er grotere afstanden moeten worden overbrugd. Pas als men hoort van elkaar dat er twee gemeenten in het spel zijn met verschillende oplossingen komt de discussie erover los. Wat vinden ze wenselijker?

D3: *"Meer zelfstandigheid."*

D6: *"Met regiotaxi kan hij verder weg."*

D7: *"Het wordt niet op de persoon gespittst."*

D2: *"Als je het op de woonomgeving doet; kan prima naast elkaar. Of je in Amsterdam woont of in het binnenland."*

D7: *“Woon je in dorp ergens in Friesland en krijg je scootmobiel; kun je alleen in de omgeving blijven.”*

D4: *“Zou meneer Jansen niet mogen kiezen?”*

Allen; nee.

Men vindt er wat voor te zeggen dat afhankelijk van de situatie ter plekke een ander aanbod wordt gedaan, zowel tussen gemeenten als binnen gemeenten. Maar: een belangrijke randvoorwaarde van de oudere deelnemers is dat mensen zelf moeten kunnen kiezen. Geconfronteerd met hun eerdere opmerkingen dat verschillen tussen gemeenten onwenselijk zouden zijn, komen de kosten om de hoek kijken.

D1: *“Er zullen ook dingen zijn waar gemeente op terug komt; 20 keer gebruik maken van regio taxi, is heel duur.”*

G; kosten zullen rol spelen zeggen jullie en het budget van gemeente.

D1: *“Een zus die verstandelijk beperkt is; ze komt vanuit Haarlem voor 2 euro naar Amsterdam. Ze kan het hele land door als ze dat wil. Zo vaak ze wil. Als mijn zuster daar meer gebruik van zou maken; zou dat een heel dure oplossing zijn!”*

D8: *“Ik geloof niet dat zij voor 2 euro naar Apeldoorn kan.”*

Vervolgens is de deelnemers een tweede scenario voorgelegd. Per groep heeft de ene helft van de groep scenario 2a te lezen gekregen, de andere helft van de groep scenario 2b:

Scenario 2A

Meneer Janssen is weduwnaar en woont in gemeente A. Hij is 72 jaar en heeft een spierziekte waardoor hij blijvend beperkt is en traplopen bijvoorbeeld niet meer gaat.

Meneer Janssen heeft een gesprek gevoerd met iemand van de gemeente om te bepalen welke ondersteuning hij vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning kan krijgen om zelfredzaam te blijven.

De gemeente biedt hem enkele woningaanpassingen aan, waaronder een traplift. De kosten van deze aanpassingen bedragen circa €35.000 en komen voor rekening van de gemeente.

Scenario 2B

Meneer Janssen is weduwnaar en woont in gemeente B. Hij is 72 jaar en heeft een spierziekte waardoor hij blijvend beperkt is en traplopen bijvoorbeeld niet meer gaat.

Meneer Janssen heeft een gesprek gevoerd met iemand van de gemeente om te bepalen welke ondersteuning hij vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning kan krijgen om zelfredzaam te blijven.

De gemeente biedt hem een gelijkvloerse woning in dezelfde wijk aan en een verhuiskostenvergoeding van €3.000.

In gemeente A krijgt meneer Janssen aanpassingen zoals een traplift, de kosten van 35.000 euro zijn voor de gemeente. In gemeente B krijgt meneer Janssen een andere gelijkvloerse woning in dezelfde wijk met een verhuiskostenvergoeding van 3.000 euro.

De jongere deelnemers gaan vooral in op de meest wenselijke situatie voor meneer Janssen en dat is volgens hen de mogelijkheid in het eigen huis te blijven wonen, gezien de vertrouwdheid van het eigen huis. Gesteld voor de situatie dat meneer Janssen niets te kiezen heeft, maar het moet doen met de keuze van de gemeente, reageren ze enerzijds met begrip omdat gemeente B dan *“meer mensen kan helpen omdat het een stuk goedkoper is maar de woningen moeten er wel zijn”*. Anderzijds wordt er geargumenteed dat toch alle mogelijkheden open moeten zijn. Gevraagd naar de verwachting of verschillen tussen gemeenten groter of kleiner zullen worden als ze het zelf voor het zeggen hebben, denken een paar deelnemers dat deze groter zullen worden. Hun argumenten:

“Ik denk dat er op deze manier heel grote verschillen kunnen gaan ontstaan. Veel minder geld dat ze daaraan kwijt zijn en als er gemeenten zijn die zeggen; we willen zoveel mensen hebben, dat ze dan enkel dat (goedkoopste mogelijkheid) aanbieden. Ik denk dat je gigantische verschillen krijgt.”

“Je kijkt lokaal; als je daar heel groot bedrijf van trapliften heb zitten. Die mensen van trapliften gaan dan natuurlijk even koffie drinken met gemeente. Logisch.”

De oudere deelnemers vinden het eveneens het meest wenselijk dat meneer Janssen woning-aanpassingen krijgt om in het eigen huis te blijven wonen. Bovendien vinden ze het verschil tussen de ene gemeente en de andere gemeente bijna onvergelijkbaar groot.

“Had mijn moeder kunnen overkomen; die kreeg traplift. Als zij woning had aangeboden gekregen; had ze eerder zitten huilen. Ze zit nu in verzorgingshuis en zit te huilen. Verhuizing vergoeding van 3000 euro; kom je nergens.”

“Is wel erg weinig. Maar verschil vind ik wel heel groot; appels met peren vergelijken.”

Eigenlijk willen ze er niet aan dat de verschillen tussen gemeenten zo groot zouden kunnen worden. Ze nemen uiteindelijk het standpunt in dat er voor alle gemeenten een basisregeling moet komen en dat dan per individuele situatie moet worden bekeken wat iemand daarboven nog nodig heeft. En: de keuzemogelijkheid voor betrokkenen zelf blijft bij hen voorop staan. Ze komen met elkaar tot de slotsom dat ze het moeilijk vinden om zich over dit onderwerp een oordeel te vormen, maar meer met vragen blijven zitten.

D8: *“Als als als is het.”*

D4: *“Als mijn tante een snor droeg dan was het mijn oom. Ik sta er niet elke dag bij stil dus roept vragen op.”*

D5: *“Dat komt ook omdat je er niet zelf mee te maken hebt.”*

D1: *“Ik werk ermee en heb continu vragen en denk; eerst zien hoe het gaat lopen. Kinderziektes zul je absoluut tegenkomen.”*

D8: *“Absoluut.”*

Jongere deelnemers hebben doorgepraat over de voor- en nadelen van de beleidsvrijheid van gemeenten. De voordelen die nu spontaan worden genoemd, betreffen maatwerk, specifiek beleid voor bepaalde groepen (leeftijdsgroepen bijvoorbeeld), keuzes kunnen maken op basis van het beschikbare budget, lokale aanbieders die kansen krijgen.

Als belangrijkste nadeel wordt de keerzijde hiervan genoemd: het ontstaan van verschillen tussen gemeenten.

Gevraagd in hoeverre ze vertrouwen hebben in een goede aanpak van de Wmo, blijkt vooral het tijdspad punt van zorg te zijn. *“Ik denk dat het te snel gaat voor de gemeente. Best om het zo te doen, maar dat het over een langere termijn overgeheveld zou moeten worden.”*

Welke randvoorwaarden zijn volgens hen van belang bij de decentralisatie van de Wmo? Deze worden vooral gezocht in beleidsvrijheid van individuele ambtenaren om goed op de persoonlijke situatie van mensen te kunnen inhaken. Verder wordt gepleit voor een budget naar rato van de inwonerspopulatie van een gemeente: *“Ik weet niet hoe het geld verdeeld wordt; het lijkt mij logisch dat gemeenten met veel ouderen meer geld krijgen dan gemeenten met jongere mensen. Ik weet niet of dat gebeurt maar lijkt mij logisch.”*

Een ander voegt daar aan toe dat het sociale aspect niet verloren mag gaan: *“Als je mensen verplicht uit huis weg te gaan waar ze al lang wonen, kan dat problemen, psychisch, opleveren. Je haalt mensen uit huis en stopt in verzorgingstehuis; een jaar later is het afgelopen. Hou het sociale in het oog.”*

Ook zou van belang zijn dat een toekenning van hulp via een kortdurend traject kan verlopen. En, last but not least: dat het budget rek kent en men als aanvrager niet te maken kan krijgen met een ‘lege’ gemeentelijke pot.

Ze laten zich niet verleiden tot uitspraken over een verwachte toe- of afname van de kwaliteit in de geboden ondersteuning via de Wmo. Ze hopen dat het decentralisatieproces uiteindelijk zal leiden tot burgers die beter af zijn en tot ‘tevreden’ burgers.

Het is duidelijk dat de Wmo-decentralisatie nog ver van de jongere groep af staat. Wel blijkt dat het gesprek hierover en de voorbeelden sommigen aan het denken hebben gezet. De vraag in hoeverre ze anders zijn gaan denken over het onderwerp beantwoorden ze als volgt:

- D4: *“Ik ben me er überhaupt in gaan verdiepen, voorheen niet. Ik dacht: het komt wel. Maar je kunt er ineens middenin zitten.”*
- D3: *“Ik vind het ergens niet kunnen dat je in gemeente A iets anders te horen krijgt dan in gemeente B.”*
- D7: *“Ik kan me voorstellen dat iemand in Amsterdam 3 hoog, die ingang deelt, geen traplift gaat aanschaffen. Ergens ver weg, zou dat wel kunnen.”*
- D3: *“Dan zou je als patiënt ook kunnen zeggen; geef mij in plaats van een lift een nieuwe woning.”*
- D7: *“Maar als iemand in ene gemeente wel subsidie krijgt voor huishoudelijke hulp en in andere gemeente niet, dat gaat me dan weer veel te ver.”*

3.5 Lessen uit de gesprekken

Tot slot hebben we iedereen gevraagd aan te geven welke lessen de overheid moet trekken uit het gesprek. Deelnemers hebben in een afsluitend rondje hun suggesties aangereikt. De jongere deelnemers doen een oproep om de decentralisatie met de nodige zorg te omkleden. Een enkeling betreft ook het eerste deel van het gesprek over de stand van de samenleving in zijn aanbevelingen:

- D2: *“Als het doorgaat, dat ze echt de mensen heel goed opleiden en op de goede plek zetten en dat de verschillen niet te groot worden.”*
- D3: *“Ik denk dat het belangrijk is om soort overgangsfase; met opleiden in de gaten houden, En ook het personeel, de mensen die het gaan doen. Dat die eerst misschien in de gaten worden gehouden door centrale overheid. En dat het niet per 1 januari is en dan klaar.”*
- D4: *“Aan de hand van eerste deel; over meer maatschappelijk besef. Dat er meer gekeken wordt naar wat er in onderste laag van samenleving speelt. Dat er maatschappelijk sociaal weer meer aandacht voor gaat komen. Dat dat misschien een keertje naar voren komt.”*
- D5: *“Ik hoop een beetje op een stukje nazorg na de overdracht. Dat het niet is; na 1 januari is geweest, dat ze niet handen ervan aftrekken. Dat er of stukje financieel is waar op te-*

ruggevalen kan worden en kennisoverdracht. Moeilijk om mensen op juiste plek te zetten; wie heeft wat nodig. Overgangperiode en nazorg dus.”

- D6: “Minder targets en nummertjes en toch socialer. Meeste problemen omdat hier en daar te veel ruimte is voor bizarre dingen; van die mensen die allemaal toeslagen kregen, kinderbijslag voor kinderen die in buitenland wonen, dat kost allemaal heel veel geld. Socialer voornamelijk.”*
- D7: “Ja, ik vind het een beetje moeilijk. Vooral eerste onderwerp denk ik over. Ze moeten de onvrede wegnemen maar hoe ze dat dan doen; zou ik zelf ook niet weten. Die onvrede moet gewoon verdwijnen. Jij zei dat mensen te positief waren, ik vind ze juist te negatief. En wat dit onderwerp (decentralisatie) betreft; die nazorg inderdaad, lijkt me wel goed.”*
- D8: “Ik had werken vanuit de behoefte en wensen van mensen uit samenleving zelf in plaats van vanaf boven. Dat was het.”*
- D1: “Ik moest er goed over nadenken maar toch over oorlog voeren; wees niet zo’n haantje de voorste en niet bang om achter te blijven; durf te zeggen tegen Amerika ‘ik doe niet mee met oorlog voeren’.”*

De oudere deelnemers hebben het in hun aanbevelingen vooral over de decentralisatie van de Wmo, die niet overhaast moet gebeuren en waarin de persoonlijke situatie van aanvragers leidend moet zijn in het hulpaanbod. Allemaal pleiten ze voor maatwerk:

- D4: “Dat het eigenlijk wel zo moet blijven dat het persoonsgebonden is. Dat het niet zoals hier staat; de één dit doet, de ander dat doet. Het is zo individueel dit; dat ik hoop dat er goede mensen zijn die met meneer Jansen komen praten, dat is het beste.”*
- D7: “Beter dat het uitgesteld wordt en gemeente ruimte kan creëren om het te regelen.”*
- D3: “Als je het dan doet, doe het dan goed. Veel gemeenten hebben het nog niet op orde.”*
- D7: “Niet zo snel.”*
- D1: “Misschien moet er draaiboek geschreven worden voor gemeenten, hoe ze het moeten aanpakken. Draaiboek voor houvast.”*
- D2: “Tja ... ik denk dat zo groot mogelijke betrokkenheid bij dingen die groot gaan veranderen; dit is grote verandering naar gemeente toe. Ja ... wat moet gemeente hiervan leren... Vooral starheid en het rigide zijn en dat meer ... ik ben wel voorstander om dat meer op maat te krijgen, gemeente is niet zo’n slechte keus. Ondersteun het wel als het meer maatwerk is; klant, omgeving, regio goed kennen dan vertrouw ik dat wel.”*
- D3: “Dat de menselijke maat in de gaten gehouden moet worden. Het gaat niet alleen over geld. Ik heb het idee dat dat langs de zijlijn blijft liggen. Idee dat het meer over geld gaat dan menselijke maat.”*
- D4: “Het roept bij mij meer vragen op dan dat ik erover kan praten maar ik sluit me bij buurman aan; let op ieder persoon.”*
- D5: “De juiste mensen op juiste plek krijgen. Dat die juiste mensen dan aan het maatwerk beginnen. Dat is het.”*
- D6: “Zorgvuldig maatwerk met de juiste personen. Als je niet persoonlijk kijkt wat iemand nodig heeft, werkt het niet.”*

G; met verschillen tussen gemeenten kun je leven als gekeken is per persoon?

D5 en D6; "Zeker."

D7: "Neem de tijd! Start het pas als alles op orde is. Wees alert op radicalisering."

D8: "Belangrijk dat beoordeling door gemeenten universeel gebeurt. Niet; bij de ene gemeente krijg je dit en bij de andere dat terwijl het om dezelfde indicatie gaat."

4 Conclusies

In het voorgaande zijn de bevindingen in detail terug te lezen, navolgend maken we de balans op van de twee groepsgesprekken die in het kader van het Continu Onderzoek Burgerperspectieven in oktober 2014 zijn uitgevoerd. Het onderzoek vond plaats in Amsterdam. Er is gesproken met een groep jongere deelnemers (18 t/m 49 jaar) en een groep oudere deelnemers (50 t/m 70 jaar).

De stand van zaken in de samenleving

- De meeste deelnemers zijn pessimistisch gestemd over de richting van de samenleving: het gaat eerder de slechte dan de goede kant op. De verklaring hiervoor zoekt men hoofdzakelijk in de verslechtering van het sociale klimaat in Nederland: onverdraagzaamheid, verminderd respect, afnemende normen en waarden, verharding. Men heeft de neiging het verleden te idealiseren: 'vroeger', in de eigen jeugd/de tijd zonder internet, was er meer aandacht voor elkaar, respect voor de medemens.
- Als verklaring voor deze tendens wordt onder meer een verminderde aandacht voor opvoeding genoemd. Maar ook intolerantie ten opzichte van religieuze opvattingen speelt een rol; deze leiden tot gevoelens van onveiligheid. Verder hebben het economisch tij en de bezuinigingen een negatieve invloed op de inkomenspositie, werkvooruitzichten en de stemming van burgers.
- De negatieve ontwikkelingen maakt men deels zelf mee: in de publieke ruimte, op het werk en in de eigen woonomgeving. Opvallend is wel dat men vrij positief is over de persoonlijke omstandigheden ten opzichte van wat men om zich heen ziet.
- Degenen met een positievere kijk op de samenleving motiveren dit vanuit de vergelijking van de welvaart in Nederland ten opzichte van andere landen. Ook wordt gesteld dat negatieve gebeurtenissen door de (social) media worden uitvergroot en daarmee een negatieve invloed hebben op de stemming in het land.
- Het kabinet kan niet op veel steun of begrip rekenen. Men hanteert termen als 'afbreekpolitiek', 'treurig', 'zakkenvullers' en richt zich tegen politici. Er is teleurstelling over gedane beloften die niet worden waargemaakt. Het kabinet wordt wel geprezen om de afwikkeling van de vliegtuigramp MH17.

Reacties op stellingen uit het kwantitatieve onderzoek

- Deelname van Nederland aan militaire missies wordt met de nodige terughoudendheid bekeken en voorzien van voorwaarden. Deelname dient proportioneel te zijn, per missie te worden bekeken en afgewogen, rekening houdend met risico's voor Nederland en betrokken militairen.
- Het merendeel van de deelnemers vindt dat de Nederlandse regering zich meer moet richten op binnenlandse problemen en minder op het buitenland. De aandacht gaat volgens hen te veel uit naar Europa (lees: de financiële steun voor Europese landen in nood).

- Zorgen over de situatie in de wereld spitsen zich toe op de opmars van IS. Sommige deelnemers zijn angstig voor mogelijke terroristische aanslagen in Nederland. Tegelijkertijd wordt deze angst ook weer bezworen en denkt men dat het niet zo'n vaart zal lopen.

Decentralisaties in het sociale domein, meer specifiek de Wmo

- De overheveling van taken van de landelijke overheid naar de gemeenten komt de deelnemers bekend voor, men heeft er al van gehoord. Duidelijk wordt dat de decentralisaties veel vragen oproepen. Alom leeft het idee dat de decentralisaties gelijk staan aan bezuinigingen.
- De deelnemers maken zich vooral zorgen over mogelijke verschillen die zullen ontstaan tussen gemeenten en hoe dat gaat uitpakken voor de inwoners van betreffende gemeenten. Degenen die momenteel al te maken hebben met ondersteuning/hulp via de Wmo maken zich zorgen over de gevolgen van decentralisatie: wat blijft er over van de hulp?
- Oudere deelnemers hebben een meer gearticuleerd beeld van de Wmo dan jongere deelnemers. Deels omdat ze er al meer mee te maken hebben, deels omdat ze het sneller op zich af zien komen. Voor jongere deelnemers staat Wmo op grotere afstand.
- De beleidsvrijheid van gemeenten binnen landelijke kaders roept onmiddellijk het commentaar op dat dit kan leiden tot een verschil in voorzieningen tussen gemeenten; een onwenselijke situatie volgens de meesten.
- Voordelen van decentralisatie van de Wmo worden gezien op het terrein van het kunnen leveren van meer maatwerk in de ondersteuning/hulp, snelle afhandeling, kortere lijnen en een grotere efficiëntie. De nadelen lijken echter te prevaleren: verschillen tussen gemeenten in hulpaanbod, mogelijk meer willekeur, een bevolkingssamenstelling van gemeenten die kan leiden tot verschraving van het hulpaanbod, de dominantie van begrotingsdiscipline in plaats van zorgbehoeften van mensen.
- Men heeft het vermoeden dat decentralisatie van de Wmo is ingegeven door een bezuinigingsbehoefte van de landelijke overheid. Degenen die een beter beeld hebben van de Wmo (zelf in zorg werkzaam/te maken met Wmo), komen met positieve redenen: zorg dichterbij kunnen leveren en beter afgestemd op individuele behoeften. Het wantrouwen is met andere woorden vrij groot.
- Geconfronteerd met scenario's waarin verschillen tussen gemeenten concreet worden getoond, blijkt dat men geen problemen heeft met eigen bijdragen op basis van inkomen en vermogen. Wel vinden met name de oudere deelnemers dat er keuzevrijheid zou moeten zijn voor mensen: dus niet de keus aan de gemeente maar aan de hulpvrager.
- Men blijft het – ook met voorbeelden – moeilijk vinden zich een beeld te vormen van de consequenties van de decentralisatie van de Wmo. Het ontstaan van grotere verschillen tussen gemeenten vanwege een verschil in financiële mogelijkheden van de gemeenten wordt onwenselijk gevonden. Tegelijkertijd realiseert men zich dat de bomen niet tot in de hemel groeien en lijkt men verschillen tussen gemeenten acceptabel te vinden als degenen die hulp/ondersteuning nodig hebben tevreden zijn en keuzevrijheid hebben.

Bijlage 1 Uitnodigingsbrief

UITNODIGING VOOR DEELNAME ONDERZOEK

We zijn op zoek naar mensen die mee willen praten over onderwerpen die alle Nederlanders aangaan.

Veldkamp Marktonderzoek – een zusterbedrijf van TNS NIPO – voert binnenkort onderzoek uit over de stand van zaken in de Nederlandse samenleving. We doen dit onderzoek in opdracht van een niet commerciële, onafhankelijke instelling.

We willen u vragen of u mee wilt doen aan dit onderzoek en op die manier invloed uit te oefenen op het te voeren beleid. Concreet gaat het om het volgende:

- Deelname aan een groepsgesprek van twee uur.
- Het gesprek staat gepland op **dinsdag 14 oktober** a.s. Start om xx.xx uur.
- Het gesprek wordt geleid door een van onze onderzoekers; u zult samen met zeven andere deelnemers van gedachten wisselen over dit onderwerp.
- Het onderzoek vindt plaats op een centrale locatie in Amsterdam, in de buurt van verschillende openbaar vervoerverbindingen.
- Tijdens het gesprek worden video-opnames gemaakt, alleen voor intern gebruik.
- Voor deelname ontvangt u een financiële vergoeding van xx euro.
- Vanzelfsprekend wordt de door u verstrekte informatie strikt vertrouwelijk behandeld. Uw naam en verdere gegevens worden niet verder bekend gemaakt.

Hoe reageren?

Graag willen we weten of we op u kunnen rekenen. Wilt u meedoen, vul dan onderstaande gegevens in en stuur deze alstublieft zo snel mogelijk terug naar Ineke Genee via i.genee@veldkamp.net. Aangezien het onderzoek al snel plaatsvindt, willen we u vragen om voor 7 oktober te reageren.

Ja, ik wil meedoen en mijn gegevens zijn:

- Respondentnummer:
- Naam en achternaam:
- Hoogst *voltooide* opleiding:
- Leeftijd:
- Adres:
- Telefoonnummer(s):
- Hoofdbezigheden overdag:
  - Werk
  - Volg opleiding, nl.
  - Werkloos/werkzoekend
  - Gepensioneerd:
  - WIA/WAO/afgekeurd
  - Anders, namelijk
- Indien werkzaam: wat is uw beroep:
- Omvang huishouden:

Alvast hartelijk dank voor het invullen van uw gegevens, ik kijk uit naar de reacties. Mocht u meer willen weten over het onderzoek, dan kunt u ons ook bereiken via telefoonnummer 020 – 5225 999. U kunt dan vragen naar Ineke Genee of Yolanda Schothorst.

Met vriendelijke groeten,

Ineke Genee

i.genee@veldkamp.net

Indien we veel aanmeldingen krijgen dan kunnen we niet iedereen uitnodigen. Mocht u op 10 oktober niets van ons hebben gehoord, dan kunt u ervan uitgaan dat we voldoende mensen hebben kunnen benaderen. We willen u dan in ieder geval wel hartelijk danken voor uw bereidheid te reageren op dit verzoek.

Bijlage 2 Overzicht deelnemers

RESPONDENTENOVERZICHT

P5993

14 oktober 2014
16.30 – 18.30 uur

Amsterdam

M/V	LFT.	OPLEIDING	BEROEP / BEZIGHEDEN
M	50	MBO	Webdesigner
M	63	LTS	Buschauffeur
M	69	HBO	Gepensioneerd
M	61	LTS	Gepensioneerd
V	56	MBO	Verzorgende IG
V	59	MMS	Back office medewerkster spoorwegen
V	65	MBO	Gepensioneerd
V	65	MBO	Niet werkzaam

RESPONDENTENOVERZICHT

P5993

14 oktober 2014
19.00 – 21.00 uur

Amsterdam

M/V	LFT.	OPLEIDING	BEROEP / BEZIGHEDEN
M	28	HBO	Test consultant
M	30	MBO	Patissier
M	37	HBO	Docent middelbaar onderwijs
M	42	MBO	Medewerker debiteurenadministratie
V	27	HBO	Student
V	31	HBO	Administratief medewerkster
V	47	MBO	Werkzaam
V	47	MBO	Pedagogisch medewerker kdv

Bijlage 3 Gesprekspuntenlijst

CHECKLIST BURGERPERSPECTIEVEN 14 OKTOBER 2014

A. Introductie en kennismaking (15 minuten)

- Welkom heten bij Veldkamp
- Opdrachtgever: het Sociaal en Cultureel Planbureau
- Thema: De stand van zaken in onze samenleving. Wat gaat er goed, wat gaat er minder goed? Wat verwachten we van de politiek?
- Spelregels:
  - Het gaat om meningen, dat betekent dat er geen goede of foute antwoorden zijn. Verzoek om vrijuit te spreken.
  - Verzoek om mobiele telefoons uit te zetten.
  - Opname, meekijken en anonimiteitwaarborg.
- We beginnen met voorstelronde: naam, leeftijd, bezigheden, gezinssituatie.

B. De stand van de samenleving (30 minuten)

- Hoe vindt u dat het gaat in de Nederlandse samenleving? Gaan we de goede of de verkeerde kant uit? U kunt dit laten zien met de kaart: grijs = verkeerde kant, wit = goede kant.
- Voor degenen met grijze kaart: kom eens met argumenten voor uw mening. Waarom vindt u dat het de verkeerde kant op gaat? Waarmee vergelijkt u het dan?
- Waar baseert u uw mening op (eigen ervaringen, mensen om u heen, media)?
- Voor degenen met witte kaart: wat vindt u van hun argumenten? Overtuigen deze argumenten u?
- Voor degenen met witte kaart: welke argumenten zijn er voor uw mening? Waarom vindt u dat het de goede kant op gaat? Waarmee vergelijkt u het dan? En sinds wanneer gaat het de goede kant op?
- Waar baseert u uw mening op (eigen ervaringen, mensen om u heen, media)?
- Voor degenen met grijze kaart: wat vindt u van hun argumenten? Overtuigen deze argumenten u?
- In hoeverre maakt u de negatieve zaken die u noemt zelf mee? Of zijn dit dingen die anderen overkomen?
- Even in het algemeen gesproken: hoe doet het kabinet het, wat vindt u van het kabinet? Wat doen ze bijvoorbeeld goed, wat doen ze minder goed?

C. verdieping deel 1 (15 minuten)

INT: deel invulformulier 1 uit.

- Wilt u van deze twee uitspraken aangeven in hoeverre u het er mee eens of oneens bent? *INT: inventariseer antwoorden op flipover en bespreek vervolgens in de groep*
- Stelling 1: *Nederland moet deelnemen aan militaire missies als de internationale gemeenschap daarom vraagt.* Waarom heeft u het zo ingevuld? Waarom voorstander, waarom tegenstander? Waar blijkt dat uit?
- Stelling 2: *De Nederlandse regering moet zich minder richten op het buitenland en meer op de problemen in eigen land.* Waarom heeft u het zo ingevuld?
- In hoeverre maakt u zich zorgen over de situatie in de wereld? Waarover dan?
- En in hoeverre maakt u zich zorgen over dat we in Nederland hiermee te maken gaan krijgen? Op welke manier krijgen we er dan mee te maken?

Deel D. Verdieping deel 2: decentralisatie (50 minuten)

We willen wat verder met u ingaan op het onderwerp 'overheveling van taken van de landelijke overheid naar de gemeenten'. We noemen dat ook wel decentralisatie van taken.

- Welke verwachtingen heeft u als u aan deze decentralisatie denkt? Wat gaat er gebeuren, op welke terreinen, wat zijn de gevolgen? En wat nog meer? *INT: inventariseer op flipover*
- Over welke van deze zaken maakt u zich zorgen? Waar hangen uw eventuele zorgen mee samen?
- Heeft u of uw gezin hier zelf mee te maken?
- Een van de terreinen waar deze decentralisatie plaats vindt is op het terrein van de Wmo. Wat valt er volgens u onder de Wmo? Waar denkt u dan aan? *INT: inventariseer op flipover*
- We gaan het de rest van het gesprek over de Wmo hebben. Ik laat u eerst even zien wat er onder de Wmo valt. *INT: deel factsheet rond en lees voor.* Wat valt u hier aan op? Wist u dit?
- De Wmo is een voorbeeld van decentralisatie. Het betekent dat gemeenten hun eigen beleid maken en zelf keuzes maken binnen landelijk gestelde kaders. Hoe kijkt u daar tegen aan?
- Wat is daar volgens u het voordeel van? En wat is daarvan het nadeel?
- Wat betekent decentralisatie van de Wmo voor u zelf of voor de mensen in uw omgeving?

- Waarom heeft de overheid besloten om de Wmo zorg te decentraliseren? Wat is daar de reden van? *INT.: Denk aan:*
  - de kwaliteit van de ondersteuning
  - zorg dichterbij de burger organiseren
  - verbetering efficiëntie
  - andere visie op de samenleving (participatiesamenleving)
- Ik geef u een voorbeeld: Meneer Janssen is weduwnaar. Hij is 72 jaar en heeft een auto-ongeluk gehad waardoor hij blijvend minder valide is en moeite heeft met lopen. Wat vindt u: op welk niveau moet worden beslist welke hulp meneer krijgt? Landelijk of gemeentelijk? Waarom?
- Lees dit voorbeeld even rustig door. *INT: deel persona uit*
- *INT: Aan degenen met gemeente AAA:* Hoe vindt u dat meneer geholpen wordt? Waarom vindt u dat? Wat is er goed aan, wat is er niet goed aan?
- *INT: Aan degenen met gemeente BBB:* Hoe vindt u dat meneer geholpen wordt? Waarom vindt u dat? Wat is er goed aan, wat is er niet goed aan?
- *INT: laat beide situaties naast elkaar zien.* Meneer wordt in gemeente AAA dus anders geholpen dan in gemeente BBB. Wat vindt u daarvan?
- *INT: geef de andere voorbeelden.* Ik heb nog een voorbeeld van hoe iemand in de ene gemeente anders wordt geholpen dan in de andere. Wat vindt u er in dit geval van?
- Gemeenten kunnen dus zelf bepalen op welke manier ze meneer helpen. Wat vindt u daarvan?
- Wat kunnen de voordelen hiervan zijn?
- En wat kunnen de nadelen hiervan zijn?
- Vindt u het acceptabel dat iemand afhankelijk van de gemeente waar hij woont een ander hulpaanbod krijgt? Wat kan wel, wat kan niet?
- Waarom zou het overal hetzelfde moeten zijn? Kunnen daar ook nadelen aanzitten?
- In hoeverre denkt u dat een gemeente in staat is om een goede oplossing voor mensen (die behoefte hebben aan ondersteuning bij het dagelijks leven) aan te bieden? Waarom denkt u dat?
- Aan welke randvoorwaarden moet de hulp aan mensen voldoen?
- Hoe denkt u dat de kwaliteit van dit soort hulp in de toekomst zal zijn? Waarom denkt u dat? Waar baseert u dat op?
- Wanneer zouden de decentralisaties van de Wmo geslaagd zijn?
- Bent u in de loop van het gesprek anders over dit onderwerp gaan denken? Hoe komt dat?

Deel E. Tot slot (5 minuten)

- Wat vindt u ervan dat de overheid dit soort onderzoek laat uitvoeren? Wat maakt u daaruit op?
- Wat moet de overheid hier nu mee, wat moet ze zich vooral aantrekken?
- Zijn er nog dingen niet aan de orde geweest, maar die u wel belangrijk vindt om te noemen?
- Vragen uit de meekijkruimte? *Dank voor de medewerking.*